

60 rocznica Akcji pod Arsenalem

26 marca 1943 roku na ulicach Warszawy, w pobliżu budynku Arsenalu, harcerze z Szarych Szeregów przeprowadzili akcję zbrojną, której celem było odbicie Janka Bytnara ps. "Rudy", wiezionego wraz z innymi więźniami z siedziby gestapo w al. Szucha do więzienia Pawiak. Zgodnie z opracowanym planem udało się zatrzymać więźniarkę i stoczyć zwycięską walkę z SS-manami konwojującymi więźniów oraz ze znajdującymi się przypadkowo w tym rejonie Niemcami.

"Rudy", skatowany w śledztwie, zmarł 30 marca; tego samego dnia umarł ciężko ranny w akcji "Alek" Dawidowski, a w trzy dni później - Tadeusz Krzyżewicz "Buzdygan". Ujęty pod koniec akcji z bronią w rękę Hubert Lenk został zamordowany przez gestapo.

wet aresztowanego miesiąc wcześniej Jana Piekalkiewicza - Delegata Rządu na Kraj), a także tym, że akcja może pociągnąć za sobą zniszczenie oddziału.

Po raz drugi harcerze stanęli na stanowiskach 26 marca. Dosłownie w ostatnich minutach przed przejazdem więźniarki zjawiał się mjr Kiwerski i wydał słynny rozkaz: "Trzaskać!".

Stanisław Broniewski "Orsza" napisał w "Całym życiu":

Dokonana 26 marca akcja bojowa, która do szaroszeregowej historii przeszła pod nazwą "Akcji pod Arsenalem" stała się ogromnym wydarzeniem w tej historii. Jej znaczenie polega na następujących momentach:

1. Była ona, obok zamachu na Kutschere, największym działaniem bojowym na

Jank Bytnar "Rudy".

nie rozpoczynała się walka zbrojna.

3. Była uderzeniem w najbardziej znienawidzony przez Polaków przejaw siły i bezprawia okupanta w znęcaniu się nad więźniami i prowokacyjne, bezkarne wożenie ich na oczach wszystkich; była więc zerwaniem mitu o wszechpotężde gestapo, zerwaniem wyprostowanym przygniecionych ciężarem bezsily Polaków.
4. Była objawem najwyższego braterstwa; powstała i zrealizowana została z uczuć najgłębszej koleżeńskiej przyjaźni. Służba, ofiara, braterstwo i rycerskość. "Harcerz służy Polsce ...". "... niesie pomoc bliźnim ...", "... za brata uważa każdego innego harcerza ...", "... postępuje po rycersku ...", "... jest ... ofiarny ...", - akcja na Długiej wspomniana będzie stale przy licznych skautowych ogniskach.

MAŁGORZATA MIAŚO

Nauczyciele i uczniowie Gimnazjum Stefana Batorego, 1939 r.

Akcja pod Arsenalem przeszła do legendy. Już w czasie okupacji opisał ją, kamuflując pewne realia, Aleksander Kamiński. Po wojnie książka "Kamienie na szaniec" miała kilkanaście wydań. Autor poświęcił tę opowieść chłopcom, "którzy w życie wcielić potrafili dwa wspaniałe ideały: BRATERSTWO I SŁUŻBĘ".

Natychmiast po otrzymaniu wiadomości o aresztowaniu Janka w nocy z 22 na 23 marca 1943 r. jego przyjaciele podjęli decyzję o odbiciu go siłą. Po uzyskaniu zgody władz harcerskich, Tadeusz Zawadzki "Zośka" opracował plan akcji i zmobilizował harcerzy z Grup Szturmowych Szarych Szeregów. Byli gotowi już 23 marca około godziny 17. Na dowódcę akcji wyznaczono Stanisława Broniewskiego "Orszę" jako mniej zaangażowanego uczuciowo niż "Zośka". Akcja jednak została odwołana. Grupy Szturmowe podporządkowane były wojskowo Kierownictwu Dywersji AK. Nieobecność w Warszawie dowódcy Oddziałów Dyspozycyjnych Kedywu mjr Jana Kiwerskiego uniemożliwiła uzyskanie pozwolenia na rozpoczęcie akcji. Jego zastępca nie zdecydował się wydać zezwolenia, argumentując, że nikt dotąd w Warszawie nie odbijano (na-

terenie Warszawy, poczynając od kapitulacji Warszawy 27 IX 1939 roku po wybuch powstania w getcie warszawskim. Rola akcji była tym większa, że była ona wcześniejsza od zamachu na Kutschere - 26 III 1943 roku wobec 1 II 1944 roku.

2. Była działaniem bojowym rozpoczynającym na terenie Warszawy okres ostrzejszej niż dotychczas walki z Niemcami; do tych czasów walka ograniczała się bowiem do aktywności polskiej w zakresie pracy i propagandy, obec-

WŁOŚCIELA WIELKI, KTÓRY W CZASIE OKUPACJI
NIE UTRACILI WOTNOWAGI DUCHA.

BIULETYN
informacyjny

Warszawa, 13 kwietnia 1943 r. Nr 14 (193)

Bilans akcji bojowej, przeprowadzonej w dniu 26.III. na ulicy Bielańskiej, wynosi:

- uwolniono 25 więźniów, z czego jeden, skatowany na ul. Szucha, zmarł po uwolnieniu.
- straty własne: 2 ranni.
- straty nieprzyjaciela: zabici - 1 oficer SS, 4 funkcjonariuszy Gestapo; ranni - 2 agentów cywilnych, 2 policjantów granatowych.
- zdobyto 1samochód i 4 pistolety, zniszczono samochód więzienny.

Akcja została przeprowadzona zgodnie z planem i w sposób brawurowy.

8.IV.1943 R.

KIER. WALKI KONSPIRACYJNEJ